

ואירך, רב נחמן בר יצחק, הסובר שרבן יוחנן בן זכאי תיקן תקנה זו, יענה:

אותם ארבעים שנה [שבאמצע חייו של רבן יוחנן בן זכאי] דלמד – תלמיד יושב לפני רבו הוה. ואמר מילתא, רבן יוחנן בן זכאי אמר לפני רבו שראוי לתקן שלא יקשרו את הלשון על פתח ההיכל, ואסתבר טעמיה והסתבר טעמו לפני רבו.

לב-א וקבעיה רביה בשמיה. וקבעו רבו [של רבן יוחנן בן זכאי] בשמו, שימנו תקנה זו בין שאר תקנותיו של רבן יוחנן בן זכאי. ולפיכך שנינו שרבן יוחנן בן זכאי תיקן תשע תקנות.

מתניתין:

משנתנו מפרטת את סדר מוסף של ראש

השנה, שחכמים תיקנו שיתקעו בו בשופר. כדלהלן:

כך הוא סדר הברכות שבתפילת מוסף:

אומר ברכת אבות, "מגן אברהם", וגבורות, ברכת "אתה גבור", שמוזכרים בה גבורות ה' בגשמים ובתחיית המתים, (19) וברכת קדושת השם, "אתה קדוש".

וכולל פסוקי מלכויות שמוזכר בהם מלכות ה', עמהן, (20) בברכת "אתה קדוש".

ואינו תוקע.

ואחר כך אומר את הברכה של קדושת היום, "אתה בחרתנו" עד "מקדש ישראל ויום הזכרון", ותוקע.

שאינם חובה.

אבל הרא"ש במסכת ברכות [פרק א סימן טז] כתב שהם מתקנת הגאונים, ולפיכך אם לא אמרן אינו חוזר. וכן דעת רוב הראשונים וכן פסקו טוש"ע תקפ"ו ד. [ושלא כדברי תוספות ברכות יב ב ד"ה והלכתא, שכתבו שאם לא אמר "זכרנו" חוזר ומתפלל].

ובמסכת סופרים מוזכר שאומרים זכרנו ומי כמוך בשני ימי ראש השנה ויום הכיפורים בלבד, אבל בשאר ימים אסור לאדם לשאול את צרכיו בג' ברכות הראשונות. [מובא בראשונים כאן].

וכתב הטור [תקפו ד] שהיום נוהגים לאמרם בכל עשרת ימי תשובה. [עיין עוד בטור וב"ש שם].

20. נאמר בענין ראש השנה "זכרון תרועה". וחכמים קיבלו איש מפי איש שהמילה "זכרון"

19. מדוע התנא טרח לומר שהמתפלל אומר אבות וגבורות? הרי תמיד בכל יום מזכירים אבות וגבורות בתפילה ומה השמיענו בזה? כתב הריטב"א שהתנא בא להשמיענו שאין משנים בהם כלום ואין מוסיפים בהם אף על פי שמוסיפים בשאר התפילה, וכדלהלן [וכעין זה כתבו הרמב"ן והר"ן].

ומשמע, שאין לומר באבות "זכרנו לחיים", וכן בגבורות "מי כמוך" [וכן דעת מקצת מהגאונים ובעל הלכות גדולות המובאים בטור סי' תקפ"ו ע"ש].

אך יש ליישב את מנהגנו, שכוונת המשנה שאין חובה להזכיר תוספת באבות וגבורות. וכבר בזמן המשנה נהגו לומר "זכרנו", ולפיכך התנא הוצרך להשמיענו שאינם חובה, ואם בא לאומרן אין מוחין בידו. ריטב"א.

ומדברי הריטב"א עולה ש"זכרנו" ו"מי כמוך", הם מנהג קדום מזמן המשנה. אלא

ובגמרא מקשינן, הרי התורה ציוותה לומר פסוקי מלכויות, ומדוע אומר רבי עקיבא שאם לא תוקעים בהם אין ענין להזכירם.

אלא, אומר אבות, וגבורות, וקדושת השם.

ואחר כך כולל את פסוקי מלכויות עם ברכת קדושת היום, ותוקע.

ואחר כך אומר זכרונות בברכה בפני עצמה, ותוקע.

ואחר כך אומר שופרות בברכה בפני עצמה, ותוקע.

ואומר עבודה, והודאה, וברכת כהנים. (22) (23)

גמרא:

שינינו במשנה: אמר לו רבי עקיבא: אם אינו

ומוסיף ואומר פסוקי זכרונות בברכה בפני עצמה, ותוקע.

ומוסיף ואומר פסוקי שופרות בברכה בפני עצמה, ותוקע.

מפני שמצוה לתקוע שלש פעמים, ובכל פעם תוקעים שלש תקיעות, כמבואר להלן [לג א].

ואומר ברכת עבודה, והיא ברכת "רצה", שמזכיר בה "והשב את העבודה".

וברכת הודאה, "מודים".

וברכת כהנים, "שים שלום". (21)

אלו הן דברי רבי יוחנן בן נורי.

אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכויות — למה הוא מזכיר אותם?

מלמדת על פסוקי זכרונות. ו"תרועה" על פסוקי שופרות. ועוד נאמר: "והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם, אני ה' אלהיכם". וקיבלו חכמים איש מפי איש שנאמר פעם שניה בפסוק "אלהיכם" ללמד על מלכות ה', ולומר שכל מקום שמזכירים זכרונות ושופרות, מזכירין מלכויות עמהן. [פירוש המשניות להרמב"ם על פי הגמרא בסמוך].

ומקדימין את המלכויות לזכרונות ולשופרות, מפני שמן הראוי לאומרן בסדר זה. כפי ששנו בברייתא [לעיל טז א] אמר הקב"ה: אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם. זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לטובה לפני. ובמה? — בשופר [והיינו פסוקי שופרות, ועיין בגמרא לעיל שם. ובהערות]. על פי הרמב"ם בפירוש המשניות.

וביאר תוספות יום טוב, שתחילה ראוי להמליך את הקב"ה עלינו. ורק אחר כך שנעלה את זכרונו לפניו לטובה.

21. תפארת ישראל.

ומדוע "שים שלום" נקראת "ברכת כהנים"? כנראה טעם הדבר הוא כפי שאמרו במסכת מגילה [יח א]: שלאחר ברכת כהנים אומרים "שים שלום" משום שנאמר בענין ברכת כהנים [במדבר ו כז]: "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". והברכה של הקב"ה היא שלום. שנאמר [תהילים כט יא] "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". ולפיכך אומרים אחרי ברכת כהנים "שים שלום".

22. הטעם שהמשנה הוסיפה ש"אומר עבודה והודאה וברכת כהנים", הוא כפי שבארנו לעיל בענין אבות וגבורות [בהערה 19] ריטב"א.

23. וכן נפסק להלכה. טוש"ע אורח חיים תקצא ד.

תוקע למלכיות — למה הוא מזכיר אותם?
ותמהינן: היאך הוא שואל "למה הוא
מזכיר"?

והרי רחמנא אמר: אידכר! שחייבה תורה
להזכיר פסוקי מלכיות, [וכדלהלן בברייתא!]

ומתצינן: אלא, כך שאל רבי עקיבא: למה
הוא מזכיר עשר פסוקים למלכיות [כמבואר
במשנה הבאה]?

לימא תשע פסוקים בלבד, דהואיל ואשתני
אשתני.

שהואיל וסדר מלכיות שונה מזכרונות
ושופרות בכך שאין תוקעים בו, היה ראוי
לשנותו גם כמנין הפסוקים שאומרים בו! (24)

תנו רבנן: מנין שאומרים בתפילה ברכת
אבות?

שנאמר [תהילים כט]: "הבו לה", הזכירו
לפני ה' את בני אליהם, את החזקים, דהיינו
האבות, הנקראים "איתנים".

ומנין שאומרים גבורות, ברכת אתה גבור
[שמזכירים בה גבורות ה' בגשמים ותחיית
המתים]?

שנאמר בהמשך המזמור: "הבו לה", הזכירו
לפני ה', כבוד ועוז. ועוז הוא גבורה.

ומנין שאומרים קדושות ["אתה קדוש"]?

שנאמר בהמשך המזמור: "הבו לה' כבוד
שמו, השתחוו לה' בהדרת קדש".

ומנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות?

רבי אליעזר אומר: דכתיב [ויקרא כג] על
ראש השנה: "שבתון זכרון תרועה מקרא
קודש":

"שבתון" — זה קדושת היום של ראש השנה.
"זכרון" — אלו זכרונות.

"תרועה" — אלו שופרות.

"מקרא קדש" — קדשהו בעשיית מלאכה
[שלא תעשה בו מלאכה].

אמר לו רבי עקיבא: מפני מה לא נאמר,
מדוע שלא נדרוש את "שבתון" מלשון
שבות ממלאכה, שבו פתח הכתוב תחילה,
שתחילה ראוי להזהיר שלא לעשות מלאכה,
מפני שזהו הציווי העיקרי ביום טוב!

אלא כך נדרוש את הפסוק:

"שבתון", מלשון שביטה — קדשהו
בעשיית מלאכה.

"זכרון" — אלו זכרונות.

"תרועה" — אלו שופרות.

"מקרא קדש" — זו קדושת היום [ברכת "אתה
בחרתנו"].

ובין רבי אליעזר ובין רבי עקיבא לא דרשו
מהפסוק הזה מלכיות.

ומנין שאומרים מלכיות?

תניא: רבי אומר: נאמר בתורה סמוך
לפרשת ראש השנה [ויקרא כג כב]: "אני ה'
אלהיכם".

24. עיין בהגהות חתם סופר [אחרי המהרש"א] שנותן טעם לדבר.

וכתיב מיד בסמוך: "וידבר ה'. ובחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה". [והיינו ראש השנה].

ו"אני ה' אלהיכם" זו מלכות. כלומר, אני אדון לכם.

מכאן שמזכירים מלכיות בראש השנה.⁽²⁵⁾

רבי יוסי בר יהודה אומר: המקרא הזה אינו צריך להשמיענו שאומרים מלכיות, שהרי הוא [הכתוב] אומר [במדבר י']: "ותקעתם בחצוצרות, והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם, אני ה' אלהיכם":

שאין תלמוד לומר שאין הכתוב צריך לומר "אני ה' אלהיכם", שהרי דבר זה ידוע!

ומה תלמוד לומר, לאיזה צורך נאמר "אני ה' אלהיכם"?

זה בנה אב, זה מלמד לכל מקום שנאמר בו זכרונות — שיחיו, שיאמרו פסוקי מלכיות עמהם.⁽²⁶⁾

כשם שנאמר כאן "והיו לכם לזכרון", ומיד נאמר "אני ה' אלהיכם", דהיינו, מלכיות.

והיכן אומרה לקדושת היום?

תניא: רבי אומר: עם המלכיות אומרה, בברכה אחת הכוללת את שניהם.

שהרי מה כמו שמצינו בכל מקום, בכל החגים שאומרים בהם ברכה על קדושת היום — שאומרים אותה בברכה רביעית!

אף כאן, במוסף של ראש השנה, אומרים את קדושת היום בברכה הרביעית, שהיא מלכיות!

רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה, דהיינו בברכה החמישית.

כי מה כמו שמצינו בכל מקום שקדושת היום נאמרת באמצע, שהרי בשאר התפילות שבחגים יש שבע ברכות, שלוש ראשונות, שלש אחרונות, וקדושת היום באמצע!

אף כאן, במוסף של ראש השנה, אומר את קדושת היום באמצע.

ומאחר שיש תשע ברכות במוסף של ראש השנה, הרי החמישית היא באמצע.

וכשקידשו בית דין את השנה באושא, ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני התיבה, לפני רבן שמעון בן גמליאל. ועשה כדברי רבי יוחנן בן נורי המוזכר במשנתנו, שכלל את המלכיות בברכת "אתה קדוש".

אמר לו רבן שמעון בן גמליאל: לא היו נוהגין בן כשהיתה הסנהדרין ביבנה בימי רבן גמליאל, אבי!

ליום השני [יבואר להלן] ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרבי עקיבא, המוזכר במשנתנו. שכלל את המלכיות עם קידוש היום בברכה אחת.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה.

25. הטעם שמקדימים את מלכיות לזכרונות ולשופרות מבואר לעיל הערה 20

26. כתב הטורי אבן שמה שאמר רבי יהודה "כל מקום שנאמר בו זכרונות". זה כולל את יום הכיפורים של יובל בלבד [מלבד ראש השנה].

באו עדים לאושא לקדש את החדש כל אותו היום, ולפיכך עיברו את החדש, ונהגו גם ביום השני דיני יום טוב. הרי יש להקשות:

והאמר רבי חנינא בר כהנא אמר רב: מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר!

אמר רב חסדא: מאי שני? ליום שני היינו יום טוב של ראש השנה הבא אחריו, לשנה הבאה.

מתניתין:

אין פוחתין מעשרה פסוקים של מלכויות. ומעשרה פסוקים של זכרונות, ומעשרה פסוקים של שופרות.

רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלשה שלשה מכולן, יצא. והגמרא תבאר את דבריו.

גמרא:

והוינן בה: הני, אלו עשרה פסוקי מלכויות — כנגד מי תקנום?

אמר רבי לוי: כנגד עשרה הילולים שאמר דוד בספר תהילים. עשר פעמים שאמר דוד לשון הללו או הללויה בספר תהילים.

ותמהינן: הרי "הלולים" בספר תהילים — טובא הו! הרי הרבה יותר מעשר פעמים אמר דוד לשון הילול בתהילים!

ותמהינן: למימרא, וכי אפשר לומר דרבי שמעון בן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה?!

והא אמר רבי עקיבא: מלכויות — עם קדושת היום אמר להו, אומר אותם שליח הציבור.

ואילו רבן שמעון בן גמליאל אומר: קדושת היום — עם הזכרונות אמר להו, אומר אותם שליח הציבור!

ואיך יתכן שרבן שמעון בן גמליאל אמר על סדר תפילתו של רבי עקיבא שכך היו נוהגים ביבנה?

אמר רבי זירא: אכן רבן שמעון בן גמליאל לא הסכים עם רבי עקיבא בכל דבריו.

אלא התכוין לומר לרבי חנינא, שתוקעין למלכויות כפי שהוא עשה, ושלא כדברי רבי יוחנן בן נורי הסובר שתוקעים לאחר ברכת קדושת היום, ואין תוקעים אחר מלכויות.

אבל כמה שרבי עקיבא אמר שקדושת היום נאמרת עם מלכויות, לזה לא הסכים רבן שמעון, ולדעתו מזכירים את קדושת היום עם זכרונות.

שנינו בברייתא: ליום השני ירד רבי חנינא, בנו של רבי יוסי הגלילי לפני התיבה.

והוינן בה: מאי "שני"?

אילימא, אם נאמר שהכוונה ליום טוב שני של ראש השנה, דהיינו, שבאותה שנה לא

עמהם. [וטעם הדבר, מפני שבאותו פסוק נאמר "ובמועדיכם", ומכאן שהכתוב מדבר במועדים בלבד. עיין שם עוד].

אבל בתעניות ובשעת מלחמה, אף על פי שמזכירים זכרונות ושופרות כמבואר במסכת תענית [דף יא], בכל זאת אין אומרים מלכויות

ומתריצין: רבי לוי דיבר על הנך דכתיב בהו, על אותם הילולים שנאמרו במזמור "הללוהו בתקע שופר". והיינו מזמור ק"ג בתהילים, שבו נאמרו עשר פעמים לשון הילול בזמן "תקע שופר", שהוא ראש השנה.

רב יוסף אמר: עשרה פסוקי מלכיות הם כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה כסיני. והיה קול שופר חזק מאוד באותו מעמד, ולכן אומרים עשרה הילולים של מלכיות גם בעת תקיעת שופר בראש השנה.

רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות של הקב"ה, שבהן נברא העולם בראש השנה.

ומקשינן: הי נינהו, אלו הם עשרת המאמרות שבהם נברא העולם?

הרי כשנמנה את "ויאמר אלהים", "ויאמר אלהים", "דהווצרו בענין מעשה בראשית — רק תשעה הו, ולא עשרה!

ומתריצין: הפסוק "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" — נמו על ידי מאמר ה' הוא, והוא משלים את מנין עשרת המאמרות.

ואף על פי שלא נאמר בו "ויאמר אלהים: יהי שמים", יש להוכיח שבמאמר ה' הם נבראו ולא ב"ידיו".

דכתיב [תהלים לג]: "בדבר ה' — שמים נעשו".

שינונו במשנה: רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן יצא.

להלן, במשנה הבאה, מבואר שלדעת חכמים, שאמרו עשרה פסוקים, היו פותחים

בפסוקים מן התורה, ואחר כך בפסוקים מן הכתובים, ומסיימים בפסוקים מן הנביאים.

איבעיא להו: נשאלה שאלה לבני הישיבה:

היכי קתני, מה כוונת רבי יוחנן בן נורי, שאמר "שלוש שלש מכולן"?

האם כוונתו לומר שלשה מן התורה, שלשה מן הנביאים, ושלושה מן הכתובים.

דהו, שבסך הכל הם, תשעה פסוקים.

והיינו, שאם אמר תשעה פסוקים במלכויות, ותשעה בזכרונות, ותשעה בשופרות — יצא.

ולפי זה איכא בינייהו חדא, ההבדל בין דעתו לדעת חכמים, הוא באמירת פסוק אחד בלבד. שלדעת חכמים אם לא אמר עשרה פסוקים לא יצא, ולדעת רבי יוחנן בן נורי אם אמר תשעה יצא.

או דלמא, שמא "שלושה שלשה מכולן". דהיינו שלשה לסדר מלכויות, שלשה לסדר זכרונות, שלשה לסדר שופרות.

ובכל סדר וסדר אמר פסוק אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים.

דהויין להו, שבסך הכל הם שלשה פסוקים לכל סדר וסדר.

ולפי זה, איכא בינייהו, ההבדל בין דעתו לדעת חכמים, הוא טובא, הבדל גדול.

שהרי לדעת חכמים אמרו עשרה פסוקים. ואילו לדעת רבי יוחנן בן נורי אמרו שלשה פסוקים בלבד.

תא שמע ראייה שלדעת רבי יוחנן בן נורי,

הכתובים יצא, אם כן אף מה ששינו בתחילת דבריו "הפוחת לא יפחות משבע", היינו שבע מן התורה, שבע מן הנביאים, שבע מן הכתובים. ונמצא שהוא מוסיף על הפסוקים שאמרו רבנן, ואילו במשנתנו משמע שהוא בא למעט!

ומכאן שרבי יוחנן בן נורי סובר שאם אמר שלש פסוקים לכל סדר יצא.

אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן נורי. (27)

מתניתין:

א. אין מזכירין פסוקים של מלכות, של זכרונות, ושל שופרות, כשהם פסוקים של פורענות.

ב. בכל סדר וסדר, מתחיל בפסוקים מן התורה.

וממשיך בפסוקים מן הכתובים.

מי שאומר פסוק אחד מן התורה, אחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים, יצא:

דתיא: אין פוחתין מעשרה מלכות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. ואם אמר שבע מכולן יצא.

ואותם שבע הם כנגד שבעה רקיעים. לרמז שבראש השנה הקב"ה עולה לרקיע השביעי, לשפוט את העולם [מהרש"א].

רבי יוחנן בן נורי אומר: הפוחת — לא יפחות לכתחילה משבע.

ואם אמר שלש מכולן יצא.

ואותם שלש הם כנגד תורה, נביאים וכתובים.

ואמרי לה [ויש אומרים]: כנגד כהנים, ליום וישראלים.

ואם נפרש שרבי יוחנן בן נורי אמר שהאומר שלש מן התורה שלש מן הנביאים שלש מן

לכתחילה מודה רבי יוחנן בן נורי שצריך עשרה פסוקים.

עוד כתב הרמב"ן בשם הגאונים, שבין לדעת תנא קמא ובין לדעת רבי יוחנן בן נורי, הרוצה להוסיף יותר מעשרה פסוקים רשאי, ולא אמרו אלא שאין פוחתין מעשרה.

והוסיף הרמב"ן: שלפי הטעם שהוזכר בגמרא שזה כנגד עשרת הדברות וכו', היה נראה לכאורה שמצוה מן המובחר בעשרה [ולא יותר]. אך כיון שקבלה מן הגאונים שמתיר להוסיף יותר מעשרה, נקבל את דבריהם.

וכיוצא בזה כתבו שאר הראשונים בסוגייתנו. וכן פסק שלחן ערוך [או"ח תקצא ד].

אך, הערוך לגר חולק על זה, וכתב שאף בתעניות ובשעת מלחמה מזכירים מלכות. עיין שם.

27. כתבו הראשונים שאף על פי שמהברייתא מוכח שרבי יוחנן בן נורי סובר שלכתחילה די בשבעה פסוקים ובדיעבד די בשלושה, משנתנו חולקת על כך, וסוברת שלדעת רבי יוחנן בן נורי צריך להזכיר לכתחילה עשרה פסוקים, וההוכחה לכך: שהרי שינו "אין פוחתין מעשרה. רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש יצא". ומשמע שרבי יוחנן בן נורי נחלק על תנא קמא רק לענין בדיעבד. [שלדעת רבי יוחנן בן נורי בדיעבד יצא בשלושה פסוקים], אבל לענין

ומשלים] ומסיים] בפסוקים מן הנביא. (28)
 רבי יוסי אומר: אם השלים [סיים] בפסוקים
 מן התורה — יצא. (29)

גמרא:

לב-ב שנינו במשנה: אין מזכירין מלכות, זכרונות,
 ושופרות של פורענות.

והגמרא מביאה דוגמאות לדבר:

כיצד הוא פסוק בלשון פורענות במלכויות?

כגון מה שכתוב בספר יחזקאל [כ]:

"חי אני נאום ה' אלהים, אם לא ביד חזקה
 ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה, אמלוך
 עליכם".

ואף על גב דאמר רב נחמן במסכת סנהדרין
 [קה א]: כל כי האי ריתחא, לירתח קודשא
 בריך הוא עלך, וליפרוקינך!

מי יתן ויבא עלינו הכעס הזה, שהקב"ה
 יגאלנו בעל כרחנו, וימלוך עלינו [רש"י
 שם].

ואם כן, לכאורה, אין זה פורענות.

בכל זאת, כיון דבריתחא אמור, מאחר
 ופסוק זה נאמר בלשון רתיחה וכעס, הרי
 אדכורי ריתחא בריש שתא — לא
 מדכרינן! אין מזכירים לשון כעס של הקב"ה
 עלינו, בראש השנה.

זכרון של פורענות —

כגון [תהילים עח]: "ויזכור [ה'] כי בשר
 המה, רוח הולך ולא ישוב".

שופר של פורענות —

כגון [הושע ה]: "תקעו שופר בגבעה. הריעו
 [להזהיר, על אשר] בית און [גייס] אחרוך
 בנימין".

28. מכאן שמזכירים את פסוקי הכתובים לפני
 הנביאים. והטעם מבואר בהערה הבאה.

29. בגמרא מבואר שלדעת רבי יוסי לכתחילה
 מסיימים בפסוק מן התורה. [דהיינו, שאומר 3
 של תורה, 3 של כתובים, 3 של נביאים, וחוזר
 ואומר פסוק 1 של תורה].

הראשונים הסתפקו לדעת רבי יוסי בסדר
 פסוקי הנביאים והכתובים: האם הנביאים
 קודמים לנביאים, או שמא הכתובים קודמים?
 והנה, לדעת תנא קמא, אין ספק שהכתובים
 קודמים, כפי שהתבאר בהערה הקודמת. אך יתכן
 שרבי יוסי חולק. [עיי'ן ריטב"א].

אך כתבו הראשונים שנוהגים לומר את פסוקי
 הכתובים לפני הנביאים.

וקשה: בדרך כלל הנביאים מוזכרים לפני
 הכתובים. וכן בסדר כתיבת התנ"ך הנביאים
 קודמים, ואם כן, היה ראוי להקדימם!

תירץ ר"י: אין הבדל בין קדושת הנביאים
 לקדושת הכתובים. וכותבים בתנ"ך את הנביאים
 לפני הכתובים מפני שמקצת הנביאים היו לפני
 כתיבת הכתובים. [ואין ראוי לחלק את הנביאים
 על ידי שנכתוב באמצעם את הכתובים]. אבל
 בראש השנה מזכירים במלכויות זכרונות
 ושופרות את פסוקי תהילים שאמר דוד המלך,
 שהוא קדם לפסוקי הנביאים, [שמזכירים
 במלכויות וכו'], ולפיכך מזכירים תחילה את
 הכתובים. [על פי תוספות. בצירוף דברי
 הריטב"א בשם ר"י, והרא"ש ועיין ערוך לנר].
 ועיין טעמים נוספים לדבר, בר"ן ובריטב"א.